

บทที่ 1

ลักษณะและการให้ความคุ้มครองสิทธิของนักแสดง

1. ลักษณะและการให้ความคุ้มครองสิทธิของนักแสดง

1.1 ประวัติ

การให้ความคุ้มครองแก่ผู้สร้างสรรค์ผลงานด้านสติปัญญาที่เรียกว่า “ลิขสิทธิ์หรือสิทธิของผู้สร้างสรรค์” เจตนาเพื่อกระตุ้นการสร้างสรรค์งานออกสู่สาธารณชน ในต้นศตวรรษที่ 19 งานสร้างสรรค์ด้านวรรณกรรมจะออกสู่สาธารณชน ในรูปแบบของงานพิมพ์ งานนาฏกรรมและดนตรีกรรมจะออกสู่สาธารณชน ในรูปแบบของการแสดงสดเท่านั้น¹ จนกระทั่งครึ่งหลังของศตวรรษที่ 19 ได้มีการประดิษฐ์สิ่งบันทึก เช่น ภาพยนตร์ และเทปเพลง จึงทำให้รูปแบบของการนำเสนองานต่อสาธารณชนเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม โดยการแสดงสดมาเป็นการใช้สื่อแทน

โดยปกติ การสร้างสรรค์ผลงานวรรณกรรมและศิลปกรรม ก็เพื่อเผยแพร่ต่อสาธารณชน แต่โดยทั่วไปแล้วผู้สร้างสรรค์ผลงานไม่สามารถที่จะทำการเผยแพร่ได้โดยตนเอง ดังนั้นจึงจำเป็นต้องอาศัยสื่อกลางผู้มีความสามารถในการถ่ายทอดผลงานออกสู่สาธารณชน เช่น การแสดงละครบนเวทีต้องอาศัยนักแสดง หรือการร้องเพลงต้องอาศัยนักร้อง เนื่องจากการพัฒนาเทคโนโลยีได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่ออาชีพของผู้เป็นสื่อกลาง ผู้ซึ่งใช้งานวรรณกรรม ศิลปกรรม หรือวิทยาศาสตร์ เพื่อเผยแพร่สู่สาธารณชน จึงมีการเรียกร้องให้มีการคุ้มครองการใช้ประโยชน์จากงานที่พวกเขามีส่วนร่วมในการเผยแพร่งานนั้นต่อสาธารณชน²

1.2 ความเป็นมาของสิทธิของนักแสดง

การแสดงของนักแสดง เดิมจะแสดงอยู่ในสถานที่เฉพาะและจำกัดบุคคลเฉพาะผู้ที่อยู่ในสถานที่แสดงหรือในระยะที่จะได้ยินเสียงเท่านั้น ต่อมาเมื่อเทคโนโลยีการสื่อสารเจริญขึ้น การแสดงได้ถูกขยายขอบเขตออกไปภายนอกสถานที่แสดงหรือต่างประเทศ และสามารถรับเสียงหรือภาพได้ในสถานที่ส่วนตัว เช่น ภายในบ้าน หรือในสถานที่สาธารณะ เช่น โรงแรมหรือภัตตาคาร การแสดงจึงถูกเผยแพร่ต่อสาธารณชนโดยไม่มีขอบเขตจำกัด

¹ Stephen M. Stewart , " International Copyright and Neighboring Right " , Butterworth 1989. P.185.

² WIPO , " Background reading material on Intellectual Property " , WIPO :1988 , P.216.

การพัฒนาสิ่งบันทึกและอุปกรณ์บันทึก มีผลกระทบต่ออาชีพของนักแสดง ทำให้การแสดงที่เดิมมีลักษณะไม่ถาวรกลายเป็นสิ่งที่มีลักษณะถาวร ทำให้การบันทึกการแสดงสดมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นรวมถึงการบันทึกด้วยตนเอง และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ซ้ำได้โดยไม่จำกัดจำนวนครั้ง การใช้ประโยชน์ในการแสดงสดจึงไม่จำกัดเพราะผู้อยู่ในสถานที่แสดงเท่านั้น แต่ได้ขยายไปยังสถานที่อื่น ๆ อีกด้วย ไม่เพียงแต่บันทึกการแสดงไว้ใช้ประโยชน์แต่ยังสามารถทำซ้ำจากสิ่งบันทึกการแสดงได้อีกด้วย อีกทั้งอุปกรณ์เทปโทรทัศน์ยังสามารถบันทึกได้ทั้งเสียงและภาพ ทำให้ความสำคัญของการแสดงสดลดน้อยลงจนทำให้นักแสดงมีงานแสดงน้อยลง จนเป็นที่รู้จักกันในนามการตกงานเนื่องจากการพัฒนาเทคโนโลยี (Technology unemployment) และการนำสิ่งบันทึกไปใช้ประโยชน์ ก็ไม่จำเป็นต้องจ่ายค่าตอบแทนให้นักแสดงเนื่องจากยังไม่มีกฎหมายกำหนดให้ความคุ้มครองดังกล่าว ดังนั้นนักแสดงจึงมีความต้องการได้รับความคุ้มครองทางกฎหมายเป็นการเฉพาะแก่งานการแสดง

1.3 แนวความคิดและวิวัฒนาการของการคุ้มครองสิทธิของนักแสดง

องค์กรของนักแสดงระหว่างประเทศ ได้พยายามที่จะให้นักแสดงได้รับการคุ้มครองเกี่ยวกับการบันทึกการแสดงที่เพิ่มมากขึ้น ซึ่งจะมผลร้ายต่อรายได้ของนักแสดงและจะเป็นอันตรายต่อโอกาสที่จะได้รับว่าจ้างให้แสดงสด³ นักแสดงได้พบว่าสิ่งบันทึกได้เข้ามาแทนที่การแสดงทั้งในโรงภาพยนตร์หรือร้านอาหาร และกังวลว่าในขณะที่กำลังแสดงการแสดงจะถูกบันทึกแล้วถูกนำไปใช้ประโยชน์ ซึ่งนักแสดงจะไม่ได้รับค่าตอบแทนจากการใช้ประโยชน์ ทั้งยังต้องแข่งขันกับสิ่งบันทึกการแสดงที่ตนเองมีส่วนร่วมสร้างสรรค์ขึ้น ซึ่งยอมเป็นการไม่ยุติธรรมต่อนักแสดง นักแสดงจะมีลักษณะการกระทำใกล้เคียงกับ ผู้ประยุกต์งานวรรณกรรมหรือศิลปกรรม เช่น ผู้แปลงานวรรณกรรม หรือ ปรับปรุงโน้ตเพลง ซึ่งจะมีสิทธิเท่าเทียมผู้สร้างสรรค์งาน สิทธิของนักแสดงจะเกี่ยวข้องกับร่างกายหรือบุคลิกภาพของบุคคล จึงเป็นการยากที่จะแยกให้เห็นความแตกต่างระหว่างผู้ประยุกต์งานกับนักแสดง เนื่องจากผู้ประยุกต์จะแปลงานจากภาษาหนึ่งเป็นอีกภาษาโดยพยายามยึดตามแนวต้นฉบับ แต่นักแสดงจะแปลหรือถ่ายทอดงานตามเจตนารมณ์ของผู้สร้างสรรค์ผลงานหรือตนเองมีส่วนร่วมสร้างสรรค์ เช่น นักเล่นเปียโนได้ถ่ายทอดสิ่งที่อยู่ในงานออกมาทางเสียงเปียโน⁴

³Idid, P. 217.

⁴Stephen M. Stewart , " International Copyright and Neighboring Rights " . P.194.

การคุ้มครองสิทธิของนักแสดงก็เพื่อป้องกันผลประโยชน์ของนักแสดง นักร้อง นักดนตรี นักเต้น หรือบุคคลอื่นที่ทำการแสดง ร้อง กล่าว พากย์ หรือแสดงอื่น ๆ ในงานวรรณกรรมและ ศิลปกรรม และป้องกันการใช้ประโยชน์โดยไม่ชอบด้วยกฎหมายจากงานแสดงของนักแสดง⁵

1.4 ความขัดแย้งของระบบลิขสิทธิ์ต่อการคุ้มครองสิทธิข้างเคียง

แนวความคิดของระบบลิขสิทธิ์ที่สำคัญของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกมีอยู่ 2 ระบบ ซึ่งเป็น พื้นฐานของความคิดในการให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ ความแตกต่างของแนวความคิดของทั้ง 2 ระบบ ในการให้การคุ้มครองสิทธิของนักแสดง ผู้ผลิตสิ่งบันทึกเสียง หรือผู้แพร่เสียงแพร่ภาพ ได้ ก่อให้เกิดการคุ้มครองที่เรียกว่าสิทธิข้างเคียง ซึ่งมีแนวความคิดดังนี้

1.4.1 ระบบสิทธิของผู้สร้างสรรค์หรือระบบภาคพื้นยุโรป (The droit d'auteur or continental European system)

มีแนวความคิดที่อยู่บนพื้นฐานของหลักปัจเจกชนนิยม (Individualistic) คือ งาน ก่อกำหนดมาจากการสร้างสรรค์ส่วนบุคคล (Personal creation) งานจึงเป็นส่วนหนึ่งของ บุคลิกภาพและสติปัญญาของผู้สร้างสรรค์ และถูกถ่ายทอดออกสู่สังคม ดังนั้น นิติบุคคลจึงไม่ใช่ผู้ สร้างสรรค์งานแต่เป็นเพียงผู้ใช้ประโยชน์จากงานเท่านั้น ผลที่ตามมาคือระบบกฎหมายลิขสิทธิ์ ของประเทศฝรั่งเศส บริษัทผู้สร้างภาพยนตร์ หรือผู้ผลิตสิ่งบันทึกเสียงจะต้องได้รับโอนสิทธิจากผู้ สร้างสรรค์ผลงานแต่ละบุคคล เช่น นักแสดง นักดนตรี นักร้อง และผู้ควบคุมวง นิติบุคคลเหล่านี้ จะได้รับความคุ้มครองภายใต้กฎหมายทั่วไป หรือการแข่งขันไม่เป็นธรรมและหรือกรณีของ องค์กรแพร่เสียงแพร่ภาพก็จะได้รับความคุ้มครองภายใต้กฎหมายมหาชน ประเทศที่ยึดถือระบบ สิทธิของผู้สร้างสรรค์ เช่น ประเทศฝรั่งเศส อิตาลี ประเทศในคาบสมุทรไอบีเรีย และประเทศใน ละตินอเมริกา

⁵ WIPO , " Background reading material on Intellectual Property " WIPO :1988 , P.218.

1.4.2 ระบบสิทธิในการทำสำเนาหรือระบบเองโกล-แซกซอน (The copyright of Anglo - Saxon System)

เป็นแนวความคิดในทางนิเสธ (Negative concept) คือ เป็นสิทธิที่จะป้องกันมิให้ผู้อื่นกระทำการใด ๆ ต่องานโดยไม่ชอบ ระบบนี้จึงเน้นที่ตัวงานมากกว่าที่จะเน้นที่ตัวบุคคล อย่างกรณีของระบบสิทธิของผู้สร้างสรรค์ หลักของระบบสิทธิในการทำสำเนาทำให้บริษัทหรือนิติบุคคลผู้สร้างภาพยนตร์หรือผลิตสิ่งบันทึกเสียงสามารถเป็นเจ้าของงานอันมีลิขสิทธิ์ได้ เนื่องจากภาพยนตร์ สิ่งบันทึกเสียง หรือการแพร่เสียงแพร่ภาพเป็นวิธีการเผยแพร่ผลงานสร้างสรรค์เช่นเดียวกับงานเขียน

1.5 แนวความคิดของการคุ้มครองสิทธิข้างเคียง

การคุ้มครองที่เรียกว่าสิทธิข้างเคียงเกิดขึ้นจากแนวความคิดว่า “ การสร้างสรรค์ผลงานของผู้สร้างสรรค์เจตนาเพื่อเผยแพร่สู่สาธารณชน แต่การเผยแพร่งานที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ไม่สามารถที่จะเผยแพร่สู่สาธารณชนได้โดยผู้สร้างสรรค์บ่อยครั้งต้องอาศัยสื่อกลาง เช่น นักแสดง ผู้ผลิตสิ่งบันทึกเสียง หรือผู้แพร่เสียงแพร่ภาพ ” แต่เนื่องจากแนวความคิดพื้นฐานที่แตกต่างกันของระบบสิทธิของผู้สร้างสรรค์และระบบสิทธิในการทำสำเนา ทำให้เกิดการขัดแย้งกันที่จะให้ความคุ้มครองบุคคลทั้ง 3 ในระบบลิขสิทธิ์ แต่ในที่สุดก็ได้ยอมให้ความคุ้มครองบุคคลทั้ง 3 ประเภทไว้ เฉพาะที่เรียกว่า “ สิทธิข้างเคียง ” “ neighboring rights ” หรือสิทธิข้างเคียงเกี่ยวกับลิขสิทธิ์ (rights neighboring on copyright) ซึ่งหมายถึง สิทธิที่ให้แก่บุคคลหรือองค์กรที่ช่วยเหลือหรือสนับสนุนผู้สร้างสรรค์ผลงานในการเผยแพร่งานสู่สาธารณะ ” (ต้องไม่กระทบกระเทือนต่อสิทธิของผู้สร้างสรรค์)

1.6 แนวทางการคุ้มครองสิทธิข้างเคียง

ในปัจจุบันเป็นที่เข้าใจกันโดยทั่วไปว่า สิทธิข้างเคียงเป็นการให้ความคุ้มครองผลประโยชน์ของนักแสดง ผู้ผลิตสิ่งบันทึกเสียง และองค์กรแพร่เสียงแพร่ภาพ จากการที่มีบุคคลอื่นใช้ประโยชน์จากสิ่งทั้ง 3 ได้มีส่วนสนับสนุนในการเผยแพร่ผลงานสร้างสรรค์สู่สาธารณชน ดังนี้

1. สิทธิของนักแสดง ให้ความคุ้มครองแก่ นักแสดง นักร้อง นักดนตรี นักเต้น หรือบุคคลอื่น ผู้ซึ่งแสดง ร้อง กล่าว พากย์ หรือได้แสดงงานวรรณกรรมหรือศิลปกรรมในการห้ามมิให้มีการบันทึกการแสดงสด หรือห้ามมิให้มีการแพร่เสียงแพร่ภาพ หรือเผยแพร่ต่อสาธารณะโดยตรงจากการแสดงสด หรือสิทธิที่จะได้รับค่าตอบแทนจากการใช้สิ่งบันทึกการแสดง หรือสิทธิที่จะควบคุมการทำซ้ำจากสิ่งบันทึกการแสดง

2. สิทธิของผู้ผลิตสิ่งบันทึกเสียง ได้แก่ สิทธิในการทำซ้ำจากสิ่งบันทึกเสียงไม่ว่าจะเป็นการทำซ้ำโดยตรง คือ การทำซ้ำจากต้นฉบับ หรือการทำซ้ำทางอ้อม คือ การทำซ้ำจากการแพร่เสียงแพร่ภาพทางโทรทัศน์หรือวิทยุ หรือสิทธิที่จะได้รับค่าตอบแทนจากการใช้ประโยชน์จากสิ่งบันทึกเสียงในการแพร่เสียง หรือสิทธิในการนำสิ่งบันทึกเสียงหรือสิ่งที่ทำซ้ำโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายออกแสดงต่อสาธารณชน

3. สิทธิขององค์กรแพร่เสียงแพร่ภาพ ได้แก่ สิทธิการแพร่เสียงแพร่ภาพซ้ำ คือ กรณีที่องค์กรแพร่เสียงแพร่ภาพทำการส่งสัญญาณรายการและได้มีองค์กรอื่นทำการส่งสัญญาณรายการดังกล่าวในขณะเดียวกัน หรือสิทธิในการบันทึกการแพร่เสียงแพร่ภาพที่ได้จัดทำขึ้น เช่น การแพร่เสียงแพร่ภาพซ้ำ การบันทึกการแพร่เสียงแพร่ภาพ หรือการแพร่เสียงภาพออกแสดงต่อสาธารณะทางโทรทัศน์เพื่อเรียกเก็บค่าชม⁶

1.7 สิทธิของนักแสดงกับลิขสิทธิ์

สิทธิของนักแสดงเป็นสิทธิที่แยกจากลิขสิทธิ์ของผู้สร้างสรรค์อย่างเป็นอิสระ ซึ่งเลขาธิการองค์การทรัพย์สินทางปัญญาแห่งโลก (WIPO) ได้กล่าวไว้ว่า “ขอบเขตของการคุ้มครองสิทธิข้างเคียง ไม่มีทางค้อยกว่า หรืออยู่ภายใต้ระบบลิขสิทธิ์และไม่มีเหตุผลอะไรที่จะพูดว่า ควรให้ความคุ้มครองสิทธิของนักแสดงต่ำกว่าระบบลิขสิทธิ์ ดังนั้นลิขสิทธิ์และสิทธิข้างเคียงจึงเป็นอิสระจากกัน⁶ ดังนั้นการละเมิดสิทธิของนักแสดงจึงไม่จำเป็นต้องเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์เสมอไป

⁶ Shinji Matsumoto . " Protection of Performer and Producers of Phonograms " . Regional_Copyright Seminar for Asia and The Pacific .Tokyo . Novemder 15 - 19 , 1994 , P.145.

1.8 การคุ้มครองสิทธิของนักแสดงก่อนศตวรรษที่ 19

ในอดีตก่อนมีการประดิษฐ์เครื่องมือบันทึก นักแสดงจะแสวงหาประโยชน์จากการแสดงของตน โดยผ่านกลไกของการคิดราคาค่าเข้าชมการแสดงโดยนักแสดงจะคุ้มครองงานแสดงของตนเองโดยการจำกัดเฉพาะผู้ซื้อบัตรเข้าชมการแสดงเท่านั้น การแสดงจะสิ้นสุดลงไปเป็นครั้ง ๆ ไปสิ่งที่คงเหลือไว้ก็คือ ความประทับใจของผู้ชมที่มีต่อการแสดง การแสวงหาประโยชน์จากการแสดงสดในครั้งหนึ่ง ๆ ไม่สามารถกระทำได้

จนกระทั่งปลายศตวรรษที่ 19 ได้มีการประดิษฐ์สิ่งบันทึกเสียงหรือการแสดง ซึ่งทำให้สามารถบันทึกการแสดงไว้ได้ และสามารถนำเอาการแสดงที่ถูกบันทึกไว้มาใช้ประโยชน์ได้อีกโดยไม่จำกัด นักแสดงจึงเห็นว่าการแสดงของตนเองควรได้รับความคุ้มครอง มิฉะนั้นการแสดงสดจะไม่มีคุณค่าอีกต่อไป เนื่องจากสิ่งบันทึกการแสดงสดจะเข้ามาแทนที่ และไม่จำเป็นที่จะต้องจ้างนักแสดงเพื่อทำการแสดงสดอีกต่อไป⁷

1.9 การคุ้มครองสิทธิของนักแสดงในศตวรรษที่ 19 - 20

ผลจากการพัฒนาเทคโนโลยี ไม่เพียงแต่มีผลกระทบต่อการคุ้มครองงานวรรณกรรม ศิลปกรรม หรือวิทยาศาสตร์ แต่ยังก่อให้เกิดผลกระทบต่อผู้ที่ เป็นสื่อกลางในการเผยแพร่งานดังกล่าว หรือนักแสดงที่จะต้องได้รับความคุ้มครองอย่างมีประสิทธิภาพ ต่อการใช้ประโยชน์โดยไม่ชอบด้วยกฎหมายจากการแสดงของพวกเขา⁸

อนุสัญญาโรม ค.ศ. 1961 ได้วางหลักเกณฑ์ระหว่างประเทศเพื่อให้แต่ละประเทศบัญญัติกฎหมายภายใน ให้มีความคุ้มครองแก่สิทธิของนักแสดง⁹ ดังนี้

⁷WIPO , " Background reading material on Intellectual Property " , P.10.

⁸WIPO , " Basic Notions of Neighboring Rights " , WIPO Regional Training Course on Intellectual Property for Developing Countries of Asia and the Pacific " , Colombo , July 25 to August 5 , 1994 .P.10.

⁹WIPO , " International System of the Protection of Copyright and Neighboring Rights , " _Regional Copyright Seminar for Asia and The Pacific" , Tokyo , Novemder 15 - 19 , 1993 , P.19.

1. การแพร่เสียงแพร่ภาพ หรือเผยแพร่ต่อสาธารณชนจากการแสดงของนักแสดง
2. การบันทึกจากการแสดงของนักแสดง
3. การทำซ้ำจากสิ่งบันทึกการแสดงของนักแสดง ภายใต้งบเงื่อนไขที่กำหนด
4. ผู้ใช้ประโยชน์จากสิ่งบันทึกเสียงที่ถูกโฆษณา เพื่อวัตถุประสงค์ทางการค้าโดยตรงเพื่อแพร่เสียงแพร่ภาพ หรือ เผยแพร่ต่อสาธารณชนจะต้องจ่ายค่าตอบแทนให้แก่นักแสดง

แต่อย่างไรก็ตาม หลักเกณฑ์ตามอนุสัญญาโรม ค.ศ. 1961 เป็นเพียงพื้นฐานขั้นต่ำของการคุ้มครองสิทธิของนักแสดง ประเทศต่าง ๆ สามารถที่จะกำหนดการคุ้มครองที่เหมาะสมหรือมีประสิทธิภาพกว่าอนุสัญญาโรมได้ อาทิเช่น การจัดเก็บค่าสิทธิของนักแสดงจากอุปกรณ์บันทึกหรือเทปเปล่า การให้เข้าด้นฉบับหรือสำเนาสิ่งบันทึกการแสดง หรือการนำเข้าสิ่งบันทึกการแสดงต้องได้รับอนุญาตจากนักแสดง หรือการบันทึกการแสดงในงานโสตทัศนวัสดุ ซึ่งเดิมนักแสดงจะสิ้นสิทธิของนักแสดงเมื่อยินยอมแสดงในงานโสตทัศนวัสดุ เป็นต้น

1.10. ระยะเวลาการคุ้มครอง

ระยะเวลาการคุ้มครองสิทธิของนักแสดงตามอนุสัญญาโรม ค.ศ. 1961 กำหนดไว้ไม่ต่ำกว่า 20 ปี นับแต่ได้มีการแสดงหรือบันทึกการแสดงแต่อย่างไรก็ตามในหลายประเทศได้กำหนดระยะเวลาการคุ้มครองไว้ไม่ต่ำกว่า 50 ปี¹⁰

1.11. ปัญหาของการคุ้มครองสิทธิของนักแสดงในอนาคต

ปัญหาของการคุ้มครองลิขสิทธิ์และสิทธิข้างเคียง บ่อยครั้งเกิดขึ้นจากการพัฒนาเทคโนโลยีการสื่อสาร อาทิเช่น การบันทึกภาพและเสียง การส่งสัญญาณผ่านดาวเทียม การแพร่เสียงแพร่ภาพโดยใช้ไอแคว้นาแสง (Groundwave Broadcasting) การสื่อสารโทรคมนาคม (Telecommunication) โปรแกรมคอมพิวเตอร์ (Computer Program) สื่อหลายทาง (Multimedia) และเทคโนโลยีดิจิทัล (digital Technologies) เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีผลกระทบต่อ

¹⁰Ibid. P.200.

การใช้งานลิขสิทธิ์และการแสดงอย่างมาก ปัญหาที่เกิดขึ้นในอนาคตจะมีรูปแบบที่สลับซับซ้อนมากขึ้น เนื่องจากเทคโนโลยีสมัยใหม่มีขอบเขตการทำงานที่สลับซับซ้อน การแก้ปัญหาจึงควรบัญญัติกฎหมายที่มีลักษณะง่ายและพร้อมที่จะแก้ไข เพื่อให้ครอบคลุมปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เนื่องจากในปัจจุบันงานแสดงถูกใช้ประโยชน์ในหลายรูปแบบ ครอบคลุมการใช้ประโยชน์ไปทั่วโลก เช่น นักแสดงที่มีชื่อเสียงระดับโลกทำการแสดงครั้งหนึ่งย่อมมีความต้องการได้รับความคุ้มครองสิทธิของตนเอง ครอบคลุมการบันทึกและจำหน่ายจ่ายแจกทั่วโลก ปัญหาที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต มีดังต่อไปนี้

1.11.1 ปัญหาของเทคโนโลยีระบบดิจิทัลต่อสิทธิของนักแสดง

ในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 ได้มีการประดิษฐ์เทคโนโลยีระบบดิจิทัล ซึ่งเป็นการบันทึกข้อมูลโดยวิธีการใช้รหัสหรือตัวเลขสองหลักแทนข้อมูล ซึ่งทำให้การบันทึกมีความถูกต้องและมีประสิทธิภาพมากขึ้นกว่าเดิม ซึ่งเดิมการบันทึกในระบบอะนาล็อกเป็นการบันทึกข้อมูลจริงลงบนวัสดุ ประสิทธิภาพของเทคโนโลยีระบบดิจิทัลสามารถบันทึก ทำซ้ำ เพื่อส่งสัญญาณงานหรือส่วนประกอบอื่น ๆ ของงานการแสดงได้ในหลายรูปแบบ¹¹ เช่น

- 1.สามารถบันทึกโดยย่อขนาดของข้อมูล ถ้อยคำ ภาพและเสียง ทำให้ระบบดิจิทัลสามารถบันทึกข้อมูลได้เป็นจำนวนมากมาย เช่น บันทึกใน CD-Roms หรือ Data bases
- 2.สามารถบันทึกได้รวดเร็วและสมบูรณ์เหมือนต้นฉบับทุกประการ
- 3.สามารถย้ายถ่ายเทหรือคัดแปลงงานต้นฉบับเพื่อให้เกิดความเหมาะสมโดยระบบคอมพิวเตอร์ ซึ่งทำให้งานนั้นสมบูรณ์กว่าต้นฉบับที่แท้จริง
- 4.สามารถสื่อสารได้รวดเร็วกว่าการส่งสัญญาณทางสาย เช่น ระบบ Opical fibers หรือ more traditional conductor หรือ การส่งสัญญาณโดยไร้สาย เช่น การส่งสัญญาณผ่านดาวเทียม หรือส่งสัญญาณภาคพื้นดิน (Transmission by sate)

¹¹Henry Olsson . " WIPO Asean Regional Colloquium on Intellectual Property for the Judiciary" . WIPO: Thailand 1995 , P.2.

การใช้ระบบดิจิทัลก่อให้เกิด การปฏิบัติการคุ้มครองงานและการผลิตงานที่ได้รับ ความคุ้มครองภายใต้แนวทางสิทธิข้างเคียงที่มีพื้นฐานอยู่บนการคุ้มครองการทำสำเนา สถานการณ์ในอนาคตการบันทึกในระบบดิจิทัลจะก่อให้เกิดความเสียหายอย่างมากต่องานใน ส่วนของนักแสดง ดังต่อไปนี้

ก. การส่งสัญญาณในระบบดิจิทัล

งานหรือส่วนประกอบของงานที่อยู่ในระบบดิจิทัลสามารถที่จะถูกส่ง สัญญาณไปทางสาย เช่น Optical fiber cables หรือโดยไร้สาย เช่น ดาวเทียมโดยที่ไม่ก่อให้เกิด ความเสียหายต่อคุณภาพของงาน เทคนิคการบันทึกที่สามารถบรรจุข้อมูลได้มากมาย (Compression technique) เป็นวิธีการที่จะส่งสัญญาณงานหรือส่วนประกอบของงานได้จำนวนมาก เช่น การส่ง สัญญาณภาพยนตร์วีดีโอเทป หรือเพลงตามคำสั่งของผู้รับ (Video or music on demand) หรือการ ให้บริการส่งสัญญาณการแสดงหรือสิ่งบันทึกเสียงในระบบดิจิทัล “Software envelope” เช่น การส่งภาพยนตร์จากศูนย์ไปปรากฏบนจอโทรทัศน์ของผู้ส่งภายในระยะเวลาอันรวดเร็ว หรือกรณี ดนตรี The celestial juke box หรือที่เรียกว่า Multi-channel broadcasting” ซึ่งงานการแสดงหรือ สิ่งบันทึกเสียงจะถูกแพร่เสียงแพร่ภาพโดยไม่ถูกรบกวนจากสิ่งอื่นเมื่อบันทึกอยู่ในรูปดิจิทัล ปัญหาการให้บริการตามคำสั่ง On-demand service หรือ Multi-channel broadcasting จะถูกคุ้มครองตามหลัก “การบังคับใช้สิทธิ”¹²(Compulsory licenses)

ข. การส่งข้อมูลในระบบเครือข่าย (Network)

ผลของระบบดิจิทัลจะทำให้งานหรือส่วนประกอบถูกใช้ประโยชน์โดย ผ่านเครือข่าย (Network) หรือการส่งข้อมูลพื้นฐาน (Data bases) โดยไม่ผ่านการทำสำเนาไปยัง ลูกค้านั้นการปรากฏบนจอโทรทัศน์ ซึ่งในเรื่องนี้เกิดปัญหาขึ้นอย่างมากเนื่องจากตามธรรมชาติ ของงานลิขสิทธิ์จะต้องปรากฏบนจอภาพไม่ว่าการแสดงดังกล่าวจะเป็นการทำซ้ำงานหรือไม่ ดังนั้นการส่งข้อมูลโดยไม่ปรากฏบนจอภาพ อาจได้รับการคุ้มครองโดยสิทธิในการแสดงต่อ สาธารณะ (The right of public display)

¹²Ibid , P. 10.

ค. การจัดเก็บข้อมูล ในหน่วยความจำของเครื่องคอมพิวเตอร์

ปัญหาเมื่อผู้ใช้งานโสตทัศนวัสดุในรูปสื่อกลางผ่านการบริการสายตรง (Via on-line services) หรือการส่งสัญญาณผ่านดาวเทียมระบบดิจิทัล ซึ่งข้อมูลดิจิทัลจะบันทึกการแสดง เก็บรักษาไว้ในหน่วยความจำของระบบคอมพิวเตอร์ “การเก็บรักษาข้อมูลดิจิทัลในหน่วยความจำของเครื่องคอมพิวเตอร์จึงเป็นการทำซ้ำงาน”¹³เนื่องจากสาเหตุดังต่อไปนี้

1. ผู้ใช้สามารถทำซ้ำการแสดง ในหน่วยความจำของเครื่องคอมพิวเตอร์ได้

2. งานส่งสัญญาณผ่านการบริการสายตรง Via on - line services หรือการส่งสัญญาณผ่านดาวเทียมระบบดิจิทัล ควรได้รับความคุ้มครองอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นเมื่อผู้ได้รับบริการ โดยไม่ชอบด้วยกฎหมายควรถูกถือว่าเป็นการฝ่าฝืนสิทธิการทำซ้ำหรือละเมิด

1.11.2 ปัญหา “การทำซ้ำเพื่อวัตถุประสงค์ส่วนตัว” (Reproduction for private purposes)

เมื่อการจัดเก็บข้อมูลโสตทัศนวัสดุการแสดงของนักแสดงในหน่วยความจำของเครื่องคอมพิวเตอร์เป็นการทำซ้ำการแสดง ก็เกิดปัญหาเกี่ยวกับ “การทำซ้ำเพื่อวัตถุประสงค์ส่วนตัว” มีหลายประเทศได้บัญญัติกฎหมายเพื่อจัดเก็บค่าตอบแทนจากการทำซ้ำเพื่อวัตถุประสงค์ส่วนตัว โดยจัดเก็บจากอุปกรณ์บันทึก และหรือวัสดุเปล่าที่ใช้สำหรับการบันทึกโดยเรียกเก็บจากผู้ผลิต และผู้นำเข้าอุปกรณ์และวัสดุดังกล่าว เช่น กฎหมายลิขสิทธิ์ประเทศญี่ปุ่น ค.ศ. 1992 มาตรา 30(1) บัญญัติให้ผู้ซึ่งทำการบันทึกเสียงหรือบันทึกภาพบนดิจิทัลเพื่อใช้ประโยชน์ส่วนตัวโดยการระบุอย่างชัดเจนตามคำสั่งของคณะกรรมการ หรือโดยวิธีการบันทึกโดยอุปกรณ์ดิจิทัลจะต้องจ่ายค่าชดเชยให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์หรือนักแสดงหรือผู้ผลิตสำเนาสิ่งบันทึกเสียง “Any person who for the purpose of private use, makes sounds or visual recordings on a digital recording medium as specified by Cabinet Order, by means of digital recording equipment as specified by Cabinet Order, shall pay a reasonable compensation to the copyright owners and performers and producers of the phonograms copied ”

¹³Shinichi Yamanka, “Regional Symposium on Copyright and Neighboring Rights for Asia and The Pacific” WIPO : Geneva 1994 , P. 186.

1.11.3 ปัญหาของสื่อหลายทาง (Multimedia work) ต่อสิทธิของนักแสดง

งานสื่อหลายทาง (Multimedia work) ได้รับความคุ้มครองภายใต้อนุสัญญาเบอร์น ปัญหาการคุ้มครองนักแสดงในการผลิตสื่อหลายทางจะเกิดขึ้น เนื่องจากเป็นการง่ายที่งานหรือการสร้างสรรค์อื่นสามารถรวมอยู่ในรูปของดิจิทัล ปัญหาที่เกิดขึ้นสำหรับการเหมือนกันของงานหรือส่วนประกอบของงาน ทำให้เอกลักษณ์หรือรูปแบบเฉพาะเจาะจงของงานจะเสียไปในยุคของระบบดิจิทัล¹⁴

1.11.4 ปัญหาข้อยกเว้นสิทธิทางเศรษฐกิจ (The Exceptions to the Economic Rights)

อนุสัญญาและกฎหมายภายในของหลายประเทศ ได้มีการบัญญัติข้อยกเว้นการคุ้มครองสิทธิทางเศรษฐกิจไว้หลายประการ เช่น ระบบแองโกล-อเมริกัน (The Anglo-American) ได้บัญญัติ “หลักการใช้โดยเป็นธรรม” (Fair use) โดยยอมรับว่า “การทำสำเนาจำนวน 1 สำเนาเพื่อวัตถุประสงค์ส่วนตัว เป็นสิทธิที่สามารถทำได้สำหรับบุคคลหนึ่ง” ซึ่งสิทธิดังกล่าวอาจยอมรับได้ในงานเขียน แต่จะแตกต่างกันมากในผลที่ตามมาเมื่องานถูกบันทึกในระบบดิจิทัล และการทำสำเนาเพื่อใช้ประโยชน์ส่วนตัวโดยผ่านระบบดิจิทัล (Digital)

1.11.5 ปัญหาการให้ความคุ้มครองธรรมสิทธิแก่นักแสดง

นักแสดงไม่ได้รับความคุ้มครองธรรมสิทธิ (Moral rights) ภายใต้อนุสัญญากรุงโรม ค.ศ. 1961 แต่ได้มีการบัญญัติให้ความคุ้มครองธรรมสิทธิแก่ผู้สร้างสรรค์งานลิขสิทธิ์ตามอนุสัญญาเบอร์น เช่น

1. สิทธิของการอ้างแหล่งที่มาของสิทธิ (The right of paternity)

เช่น สิทธิของผู้ประพันธ์ที่จะอ้างถึงชื่อจากการใช้ประโยชน์ของงาน

2. สิทธิในความสุจริต (The right of integrity) เช่น สิทธิของผู้

สร้างสรรค์ที่จะป้องกันการบิดเบือน ดัดทอนงาน ซึ่งอาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่ชื่อเสียงเกียรติยศของผู้สร้างสรรค์

¹⁴ Henry Olsson , " WIPO Asean Regional Colloquium on Intellcetual Property for the Judiciary" , P.2.

ระบบดิจิทัล (Digital) ได้ก่อให้เกิดปัญหาแก่นักแสดงอย่างมาก ในส่วนที่เกี่ยวกับสิทธิ (Moral rights) เนื่องจากเป็นการสะดวกสบายอย่างมากที่งานของนักแสดงอาจถูกเปลี่ยนแปลงแก้ไขหรือบิดเบือน เมื่อบันทึกในระบบดิจิทัล โดยเฉพาะเทคนิคการฉายแบบ Morphine ซึ่งสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใบหน้าและรูปร่างกายของมนุษย์ หรือเทคนิคที่เรียกว่า “การรวมกัน” (Compositing) หรือ “จินตนาการเหมือนจริง” (Virtual imaginary) โดยการใช้ภาพที่แท้จริงของมนุษย์สร้างให้เหมือนนักแสดงคนอื่น หรือบุคลิกท่าทางเหมือนนักแสดงคนอื่น เนื่องจากท่าทางของมนุษย์สามารถเก็บไว้ในฐานข้อมูล (Data base) และสามารถโอนไปยังภาพร่างกายของอีกคนหนึ่ง เช่น การสร้างลักษณะของตัวละครโดยไม่ต้องใช้ผู้แสดงจริง ซึ่งเรียกว่า “เทคนิคการทำตัวอย่าง” (Sampling) ซึ่งสามารถยืมหรือจัดการ หรือเปลี่ยนแปลงเสียงซึ่งเก็บไว้ในระบบดิจิทัล หรือผสมกับการแสดงที่แตกต่างกัน หรือสร้างการแสดงขึ้นใหม่ทั้งหมดจากรายละเอียดเล็ก ๆ น้อย ๆ ของการแสดง ในปัจจุบันได้มีกฎหมายภายในของหลายประเทศได้บัญญัติให้ความคุ้มครองสิทธิแก่นักแสดง และในระดับระหว่างประเทศได้มีการพิจารณาว่าจะให้ความคุ้มครองนักแสดงได้อย่างไรเมื่อการแสดงถูกใช้ในระบบดิจิทัล “How to protect performers when their contribution are used in a digital content”¹⁵

1.12' แนวโน้มการคุ้มครองสิทธิของนักแสดงในอนาคต

เนื่องจากการพัฒนาเทคโนโลยีการสื่อสารยุคใหม่ ทำให้จำเป็นที่จะต้องมีการปรับปรุงการคุ้มครองสิทธิของนักแสดงให้ทันต่อรูปแบบของการใช้งานการแสดง อาทิ เช่น การขยายคำจำกัดความว่า “นักแสดง” ให้ครอบคลุมการแสดงพื้นบ้าน (Artists performing expressions of folklore)¹⁶ สิทธิในการให้เข้าต้นฉบับหรือสำเนาของสิ่งบันทึกการแสดง สิทธิในการเผยแพร่การแสดงที่บันทึกในสิ่งบันทึกเสียง ไปยังสมาชิกตามสถานที่และเวลาที่สมาชิกต้องการ การจัดเก็บค่าตอบแทนจากอุปกรณ์บันทึกและเทปเปล่าในระบบดิจิทัล และการให้ความคุ้มครองสิทธิแก่นักแสดง โดยนักแสดงมีสิทธิที่จะเรียกร้องให้ระบุชื่อในฐานะผู้แสดงหรือห้ามบิดเบือนตัดทอนหรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงการแสดง ในลักษณะที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่ชื่อเสียงเกียรติคุณของนักแสดง

¹⁵Ibid, P.11.

¹⁶ WIPO. "Diplomatic Conference on Certain Copyright and Neighboring Rights Question." . Geneva : December 2 to 20 1996 , P.7.

1.13. การปรับใช้กฎหมายของศาล (Implication for the courts)

ระบบดิจิทัลได้เข้ามามีบทบาทต่อสังคมมนุษย์อย่างรวดเร็ว และมีผลกระทบต่อการใช้งานอย่างมาก การคุ้มครองจะถูกจำกัดความใน “หลักความตกลงอนุญาตให้ใช้สิทธิ” (Licensing agreement) ปัจจุบันกฎหมายของประเทศส่วนใหญ่ยังไม่ให้ความคุ้มครองเทคนิคใหม่ ๆ ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของศาลในแต่ละประเทศที่จะต้องตัดสินใจเกี่ยวกับเทคนิคใหม่โดยการศึกษาแนวทางและปัญหาของต่างประเทศ

1.14. การเยียวยาความเสียหายการละเมิดสิทธิของนักแสดง

โดยปกติทั่วไปสิทธิของนักแสดงจะขึ้นอยู่กับ สัญญาที่นักแสดงทำไว้กับผู้ที่เกี่ยวข้องโดยสัญญาจะระบุถึงการเยียวยาความเสียหายในกรณีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดกระทำผิดสัญญา รวมถึงการกระทำใดก่อให้เกิดความเสียหาย การเยียวยาความเสียหายจากการละเมิดสิทธิของนักแสดงอย่างมีประสิทธิภาพอาจขึ้นอยู่กับปัจจัย 3 ประการ ได้แก่

1. ความรวดเร็ว (Speed) คือ ความรวดเร็วของการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาล
2. ภาระการพิสูจน์ (Burden of Proof) คือ ความยุ่งยากสลับซับซ้อนในการภาระการพิสูจน์
3. ค่าฤชาธรรมเนียม (Cost) คือ ค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีและค่าตอบแทนที่จะได้รับจากการดำเนินคดี

การเยียวยาความเสียหายการละเมิดสิทธิของนักแสดง โดยทั่วไปจะใช้การเยียวยาความเสียหายในการละเมิดลิขสิทธิ์มาใช้กับกรณีของนักแสดง เนื่องจากมีลักษณะความเสียหายพื้นฐานเช่นเดียวกัน การเยียวยาความเสียหายอาจแบ่งได้เป็น 2 กรณี¹⁷ คือ

¹⁷ Stephen M. Stewart , " International Copyright and Neighboring Right " , P.194.

1.14.1 การเยียวยาความเสียหายทางอาญา

การเยียวยาความเสียหายทางอาญา อาจมีประโยชน์ในกรณีเป็นการดำเนินการกับร้านจำหน่ายเล็ก ๆ หรือร้านค้าย่อย โดยใช้เจ้าหน้าที่ตำรวจเข้าทำการตรวจค้นจับกุม คำรับสารภาพของจำเลย (Guilty plea) จะทำให้การดำเนินคดีเสร็จสิ้นไปโดยรวดเร็วและคำพิพากษาลงโทษจำคุกจะแก้ไขปัญหาการกระทำความผิดซ้ำ แต่การดำเนินคดีอาญาในกรณีจำเลยต่อสู้คดี เป็นภาระหน้าที่ของโจทก์ที่จะต้องพิสูจน์ให้ได้ความชัดเจนและต้องนำพยานหลักฐานที่ดี หรือเหตุผลที่ดีเข้าสืบ เพื่อให้ศาลเชื่อว่าจำเลยเป็นผู้กระทำละเมิดจริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพิสูจน์ถึง “เจตนาร้าย” (Mens rea) ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการกระทำความผิด คือ ถ้าโจทก์สามารถพิสูจน์ได้ว่าจำเลยรู้ว่าการกระทำของตนเองเป็นการละเมิดสิทธิของโจทก์ จำเลยจะถูกพิพากษาว่า “มีความผิด” ทันที

1.14.2 การเยียวยาความเสียหายทางแพ่ง

การเยียวยาความเสียหายทางแพ่งจะขึ้นอยู่กับกรณีการดำเนินคดีตามพยานหลักฐาน โดยโจทก์มีภาระหน้าที่ในการพิสูจน์ (Burden of proof) ว่าจำเลยทำละเมิดโจทก์ หากศาลเชื่อว่าจำเลยละเมิดสิทธิของโจทก์ โจทก์ก็จะได้รับชดใช้ความเสียหายโดยอาศัยหลักการพื้นฐาน ดังนี้

1. คำสั่งศาล (Injunction)¹⁸

คำสั่งศาล (Injunction) ใช้กับในระบบกฎหมาย (Common Law) เป็นกรณีที่ผู้เสียหายร้องขอต่อศาล เพื่อให้ศาลออกคำสั่งยับยั้งหรือระงับการละเมิดสิทธิของโจทก์ ซึ่งสามารถดำเนินการได้ก่อนเริ่มพิจารณาคดี (Interlocutory injunction) หรือระหว่างพิจารณาคดี (Final injunction) การจงใจฝ่าฝืนคำสั่งศาลผู้ฝ่าฝืนจะถูกลงโทษจำคุกหรือปรับ

คำสั่งศาลชั่วคราวก่อนพิพากษาคดี เป็นมาตรการเยียวยาทางแพ่งที่มีประสิทธิภาพและรวดเร็วที่จะหยุดยั้งการกระทำละเมิดสิทธิของโจทก์ ในทางปฏิบัติจะมีผลต่อการดำเนินคดี เนื่องจากศาลจะสั่งให้มีการพิจารณาฝ่ายเดียว (Ex parte) โดยโจทก์จะต้องพิสูจน์ให้ศาลเชื่อว่าจำเลย

¹⁸ Ibid, P.205.

กระทำละเมิดสิทธิของโจทก์ โดยโจทก์รับรองความเสียหายหรือวางประกันแก่ความเสียหายที่จำเลยจะได้รับ โดยศาลจะมีคำสั่งให้จำเลยระงับการกระทำละเมิดจนกว่าจะมีการพิจารณาคดีเสร็จสิ้น หรือให้จำเลยเปิดเผยพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หรือมาตรการการจำหน่ายจ่ายแจก เนื่องจากโดยปกติสิ่งบันเทิงเสียงหรือภาพการแสดงที่ประชาชนนิยม จะอยู่ในความนิยมเพียงในระยะสั้น ก่อนที่ศาลจะพิพากษาคดีถึงที่สุด สำเนาสิ่งเหล่านี้ก็หมดคุณค่าทางเศรษฐกิจหรือไม่มีความจำเป็นอีกต่อไป คำสั่งของศาลจะอยู่ในดุลพินิจของศาลระหว่างการพิจารณาคดี ผู้พิพากษาจะต้องเสี่ยงต่อการชั่งน้ำหนักระหว่างความเสียหายของโจทก์ หากไม่มีคำสั่งหรือความเสียหายของจำเลยที่จะต้องปฏิบัติตามคำสั่ง และชั่งน้ำหนักถึงความเสียหายที่โจทก์จะได้รับชดใช้ความเสียหายเมื่อคดีถึงที่สุดว่าเพียงพอหรือไม่และจำเลยจะอยู่ในฐานะที่จะจ่ายค่าเสียหายได้หรือไม่

2. คำสั่ง Anton Piller Order¹⁹

คำสั่ง Anton Piller เป็นคำสั่งของศาลสูงในประเทศอังกฤษในปี ค.ศ. 1976 ในการพิจารณาคดีระหว่าง Anton Piller KG V. Manufacturing Process Ltd. เมื่อผู้เสียหายร้องขอให้ศาลมีคำสั่งฝ่ายเดียว Ex parte โดยไม่มีจำเลยเข้าฟังภายหลังการพิจารณาคดีฝ่ายเดียว เมื่อมีมูลเชื่อถือได้และมีพยานหลักฐานชัดเจนว่า จำเลยครอบครองพยานเอกสารหรือพยานหลักฐานซึ่งจะพิสูจน์การละเมิด ซึ่งจำเลยอาจทำลายหรือจำหน่ายจ่ายโอนจากครอบครองของจำเลย ศาลอาจมีคำสั่งให้จำเลยหรือผู้ครอบครองสถานที่ ยินยอมให้โจทก์และทนายของโจทก์เข้าตรวจค้นสถานประกอบการของจำเลยได้ และคำสั่งนี้ทนายโจทก์จะมีอำนาจในการยึดสิ่งของที่ละเมิดเอกสาร และอุปกรณ์ที่พบอื่น ๆ หรือปิดสถานที่ละเมิดเพื่อเก็บรักษาพยานหลักฐานคำสั่งนี้จะมีลักษณะเช่นเดียวกับหมายค้น (Search warrant) โดยโจทก์จะต้องรับประกันความเสียหายที่จำเลยจะได้รับต่อศาล จำเลยอาจต่อสู้ถึงความเสียหายที่จะเกิดขึ้นแก่จำเลย ว่าร้ายแรงกว่าที่โจทก์ได้รับ หากจำเลยปฏิเสธหรือขัดขวางคำสั่งดังกล่าว จำเลยก็จะถูกดำเนินคดีในฐานะละเมิดอำนาจศาล (Contempt of court) ซึ่งจำเลยจะถูกลงโทษจนกว่าจำเลยจะยินยอมให้มีการตรวจค้น (Putges his contempt)

¹⁹ WIPO, " Background reading material on Intellectual Property ", P.226-227.